

Fotografies espiritistes i fires de llibres: dues aproximacions diferents a la cultura i la seva història

Jordi Ardanuy

19 de febrer de 2019

Centre de Recerca en Informació,
Comunicació i Cultura
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Fotografies espiritistes i fires de llibres: dues aproximacions diferents a la cultura i la seva història

bid textos universitaris de biblioteconomia i documentació
ISSN 1575-5886
DL B-19.675-1998

Número 41 (desembre 2018)

UNIVERSITAT DE BARCELONA UOC Universitat Oberta de Catalunya

[Inici](#) [Presentació](#) [Instruccions autors](#) [Call for papers](#) [Indexada a](#) [Arxius](#)

Cerca (<http://temaria.net/simple.php?origen=1575-5886&idoma=ca>)

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

[\[Versión castellana\]](#) [\[English version\]](#)

Cristina Guzmán Luna
Graduada en Informació i Documentació
guzmanluna.cristina@gmail.com

Jordi Ardanuy
Professor de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona
jordi.ardanuy@ub.edu

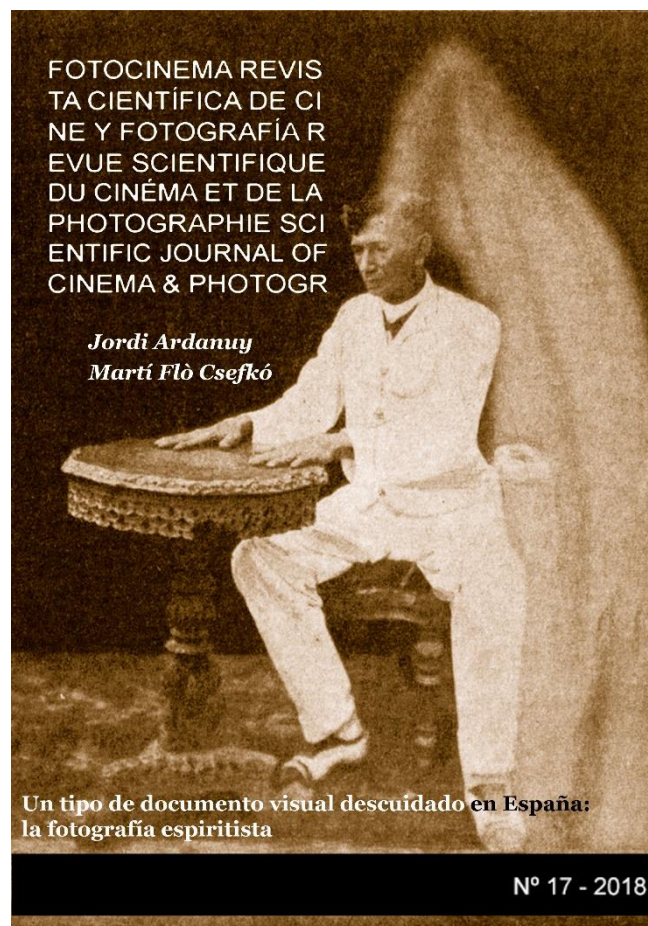
DOI: <https://dx.doi.org/10.1344/BID2018.41.20>

Citació recomanada
Guzmán Luna, Cristina; Ardanuy Baró, Jordi (2018). "Les fires de llibres a Catalunya : nota històrica i intent de classificació". *BID: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 41 (desembre) . <<http://bid.ub.edu/41/guzman.htm>>. DOI: <https://dx.doi.org/10.1344/BID2018.41.20> [Consulta: 20-12-2018].

Resum
L'article pretén recollir una breu notícia històrica de les fires de llibres a Catalunya a partir d'una revisió de material hemerogràfic i, presentar un esbós sobre la varietat i tipologia d'aquest tipus d'activitats a Catalunya. La classificació proposada es fonamenta en alguns treballs anteriors que han incidit en les característiques que identifiquen diferents tipus de fires de llibres.
Els resultats mostren una certa proliferació de fires els darrers anys tot cercant convertir-se en una eina de promoció econòmica i cultural. Barcelona en reuneix una bona part, però s'hi troben també en 16 comarques més. La immensa majoria tenen un àmbit geogràfic regional i van dirigides a un públic general. Malgrat que hi ha diversitat quant al producte que s'ofereix, predominen els llibres nous sin centrats en una temàtica específica. Pel que fa a la responsabilitat gestora, les entitats culturals són les que més fires organitzen, però també és freqüent que la gestió correspongui a gremis vinculats al llibre i a administracions públiques.

Resumen
El artículo pretende recoger una breve noticia histórica sobre las ferias de libros en Cataluña a partir de una revisión de material hemerográfico, y, presentar un boceto sobre la variedad y tipología de este tipo de actividades en Cataluña. La clasificación propuesta se fundamenta en algunos trabajos anteriores que han incidido en las características que identifican diferentes tipos de ferias de libros.
Los resultados muestran cierta proliferación de ferias en los últimos años buscando convertirse en una herramienta de promoción económica y cultural. Barcelona reúne buena parte de ellas, pero también se encuentran en 16 comarcas más. La mayoría tiene un ámbito geográfico regional y van dirigidas a un público general. Pese a la diversidad del producto que se ofrece, predominan los libros nuevos sin centrarse en una temática específica. En cuanto a la responsabilidad gestora, las entidades culturales son las que más ferias organizan, pero también es frecuente que la gestión corresponda a gremios vinculados al libro y a administraciones públicas.

Abstract
The aims of this paper are to offer a brief historical account of book fairs in Catalonia based on a review of documentary materials and to provide a broad outline of their variety and typology. The proposed classification is predicated on previous studies that have addressed the characteristics that identify different types of book fair.
The results show some degree of proliferation in book fairs in recent years, reflecting an attempt to develop them as tools for economic and cultural promotion. Barcelona is the host city of a large number of the events, but they also take place in 16 other comarcas, or districts, of Catalonia. The vast majority have a regional geographical scope and are intended for the general public. Although there is a diversity of products across the fairs, the predominant focus is on new books generally, not specific subject matter. In terms of the management of the book fairs, cultural institutions are the leading group, but it is also common to find book-related guilds and public administrations in charge of the events.

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

- Conseqüència d'un TFG del Grau d'ID
- Coautoría graduada ↔ tutor
- Versió en 3 idiomes, a la revista *BiD*

CRISTINA GUZMÁN LUNA
Graduada en Informació i Documentació
guzmanluna.cristina@gmail.com
JORDI ARDANUY¹
Professor de la Facultat de
Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona
jordi_ardanuy@ub.edu

Cristina Guzmán Luna; Jordi Ardanuy. «Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació* [en línia], núm. 41 (desembre 2018). DOI: <http://dx.doi.org/10.1344/BiD2018.41.20>

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

Contingut essencial de l'article:

- Definició de fira del llibre
- Breu notícia històrica
- Marc legal i organitzatiu
- Distribució de les fires a Catalunya
- Tipologia de fires

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

Definició funcional de fira del llibre:

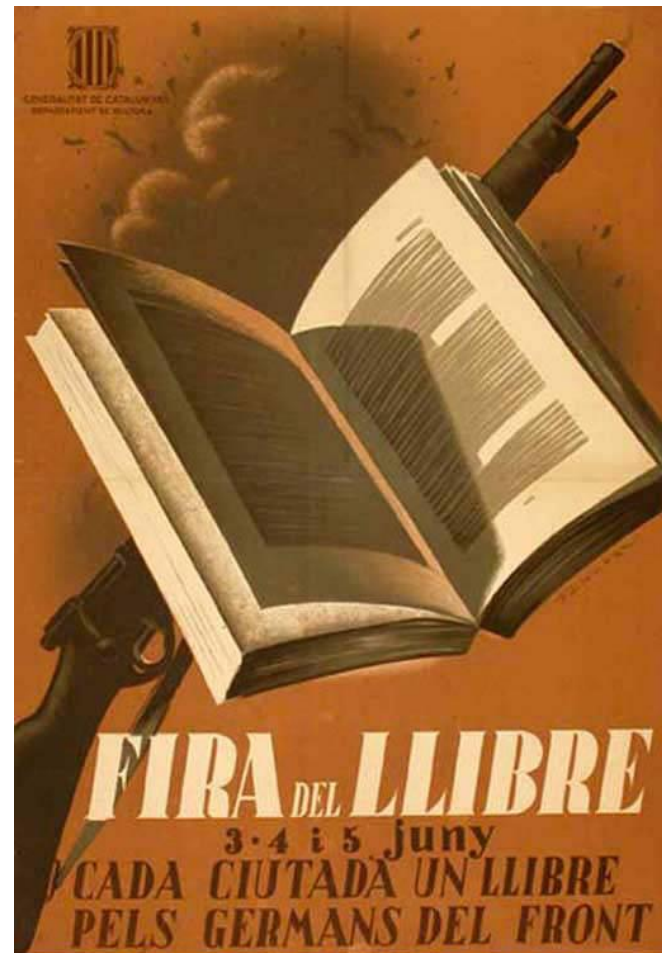
Esdeveniment cultural limitat en el temps i l'espai que constitueix un punt de trobada entre l'oferta dels productors i distribuïdors de productes editorials i la demanda dels compradors intermediaris o finals

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

Antecedents i primeres fires:

- Dia del Llibre (1926)
- Fira del Llibre (1937)
- Fira del Llibre d'Ocasió Antic i Modern (1951)
- Fira del Llibre de Barcelona (1977)

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

Marc legal i organitzatiu:

- Llei 18/2017, d'1 d'agost, de comerç, serveis i fires
- Suport de l'Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC)
- Agents impulsors i organitzadors de les fires

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

Distribució de les fires del llibre de Catalunya:

Període d'aparició i antiguitat

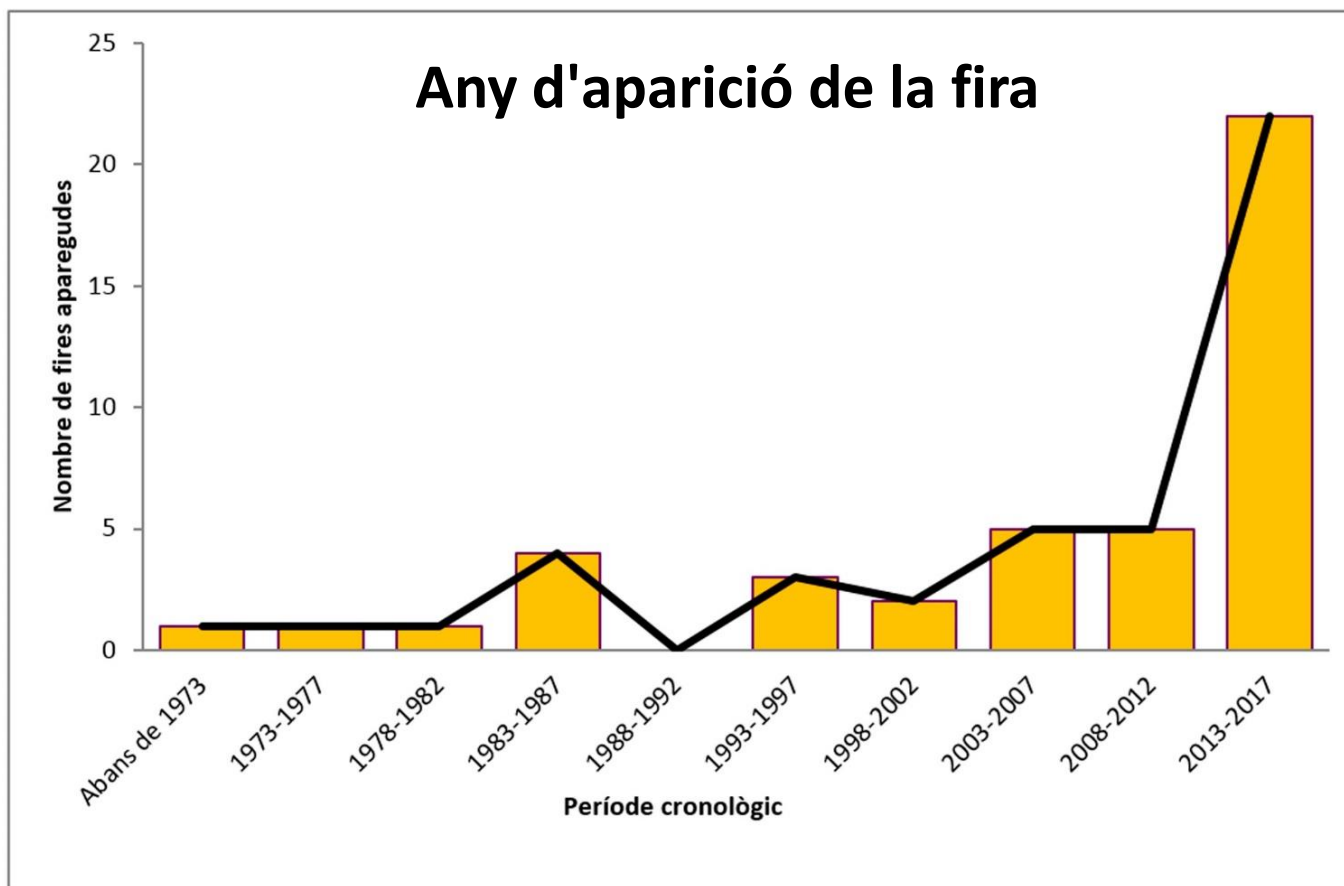

Distribució geogràfica

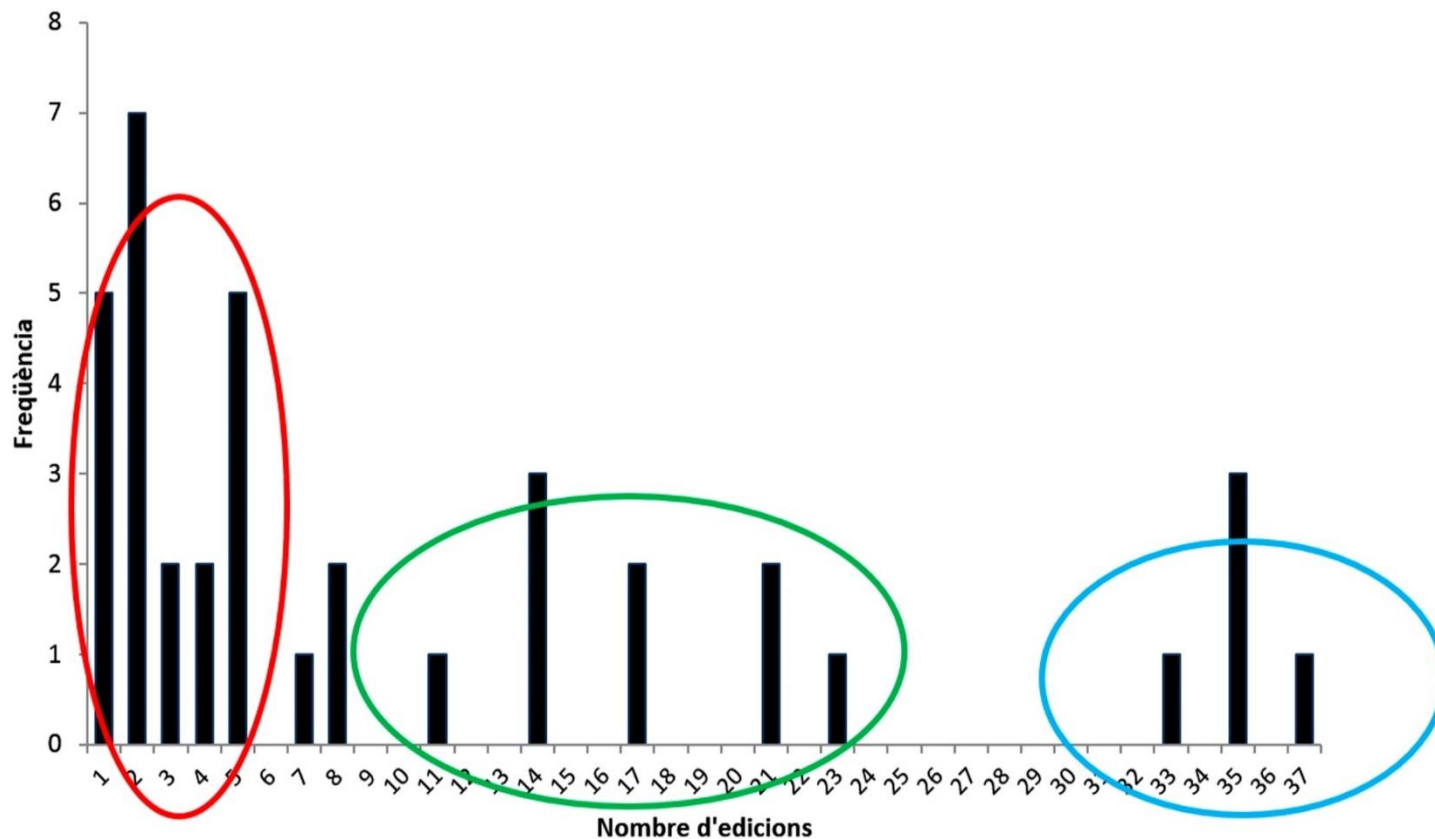

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

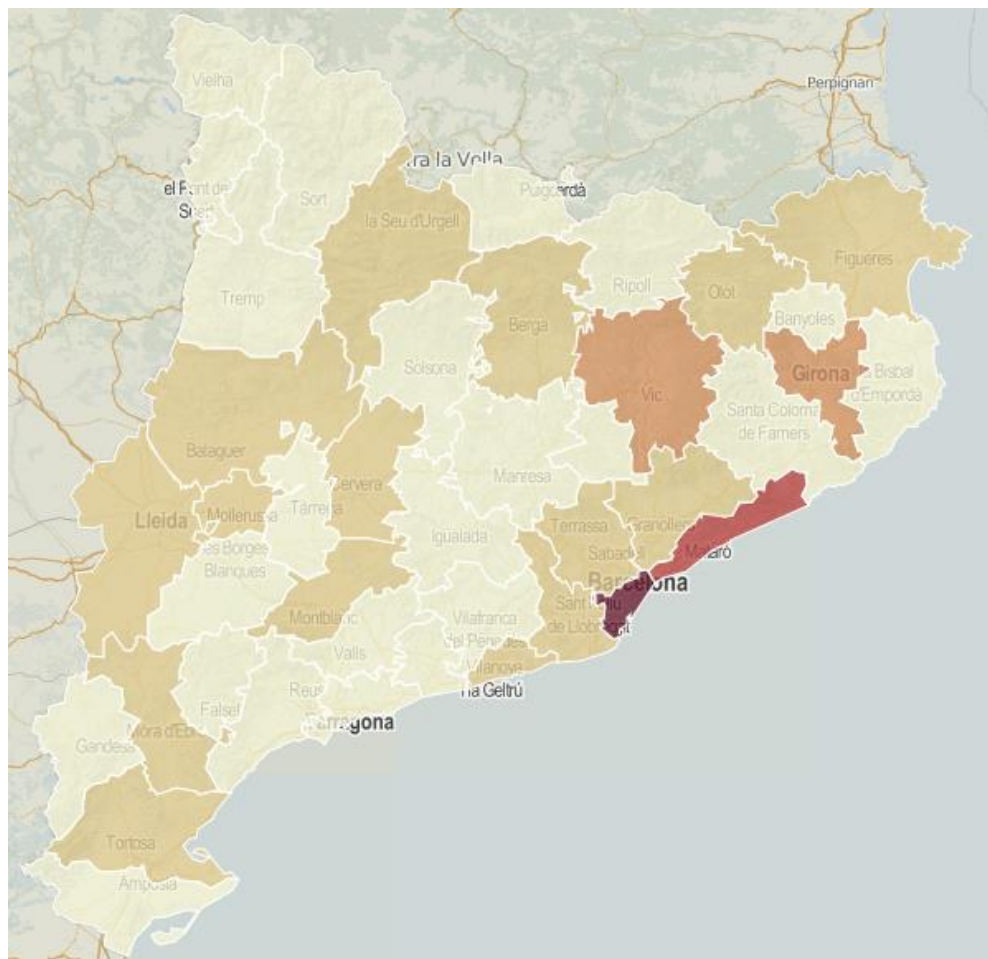

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

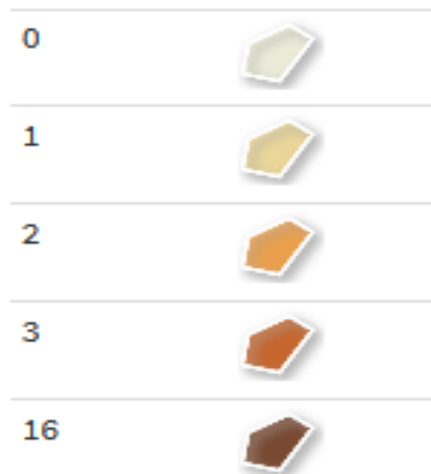

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

Nombre de fires

Distribució comarcal
de les 39 fires
(2017)

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

Tipologia de les fires del llibre de Catalunya descrites a partir de 4 dimensions:

- Abast geogràfic (internacional o regional)
- Públic objectiu (professional o general)
- Producte (gènere i matèria, forma i suport, procedència comercial, antiguitat, forma de producció, ...)
- Responsabilitat gestora (administracions públiques; organitzacions gremials i associacions professionals; editorials independents; llibreries, empreses d'organització d'activitats culturals; entitats culturals; col·lectius de persones)

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

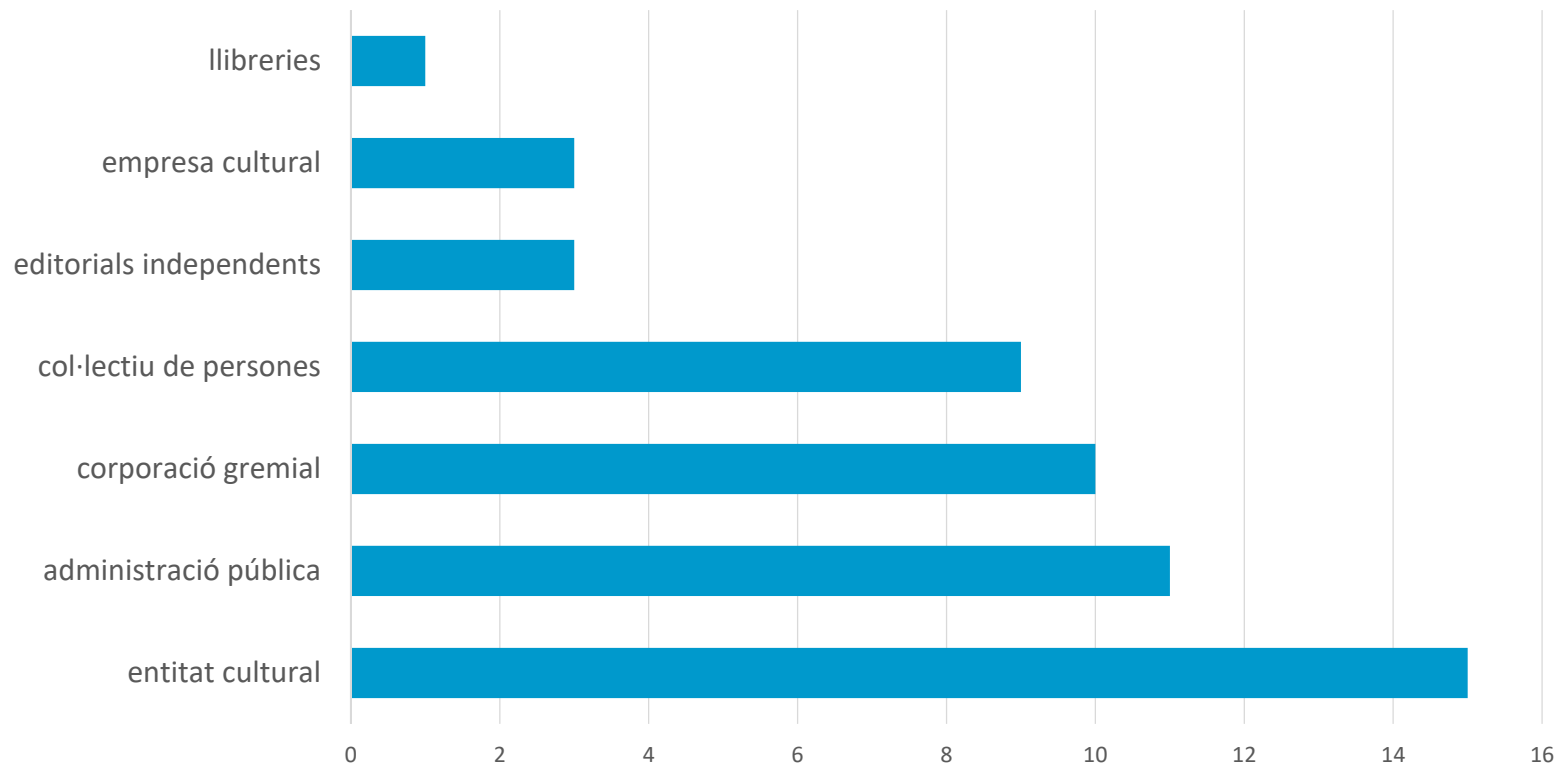
Tipologia de les fires:

- Immensa majoria amb un àmbit geogràfic regional i dirigides a un públic general
- 72,7 % llibre nou i 11,4 % usat, antic i d'ocasió
- 25 % fires amb una orientació temàtica concreta
- 18,2 % gèneres o subgèneres concrets (poesia, novel·la gràfica i novel·la històrica)
- 11,4 % de les fires presenta un producte dirigit a un públic infantil o juvenil

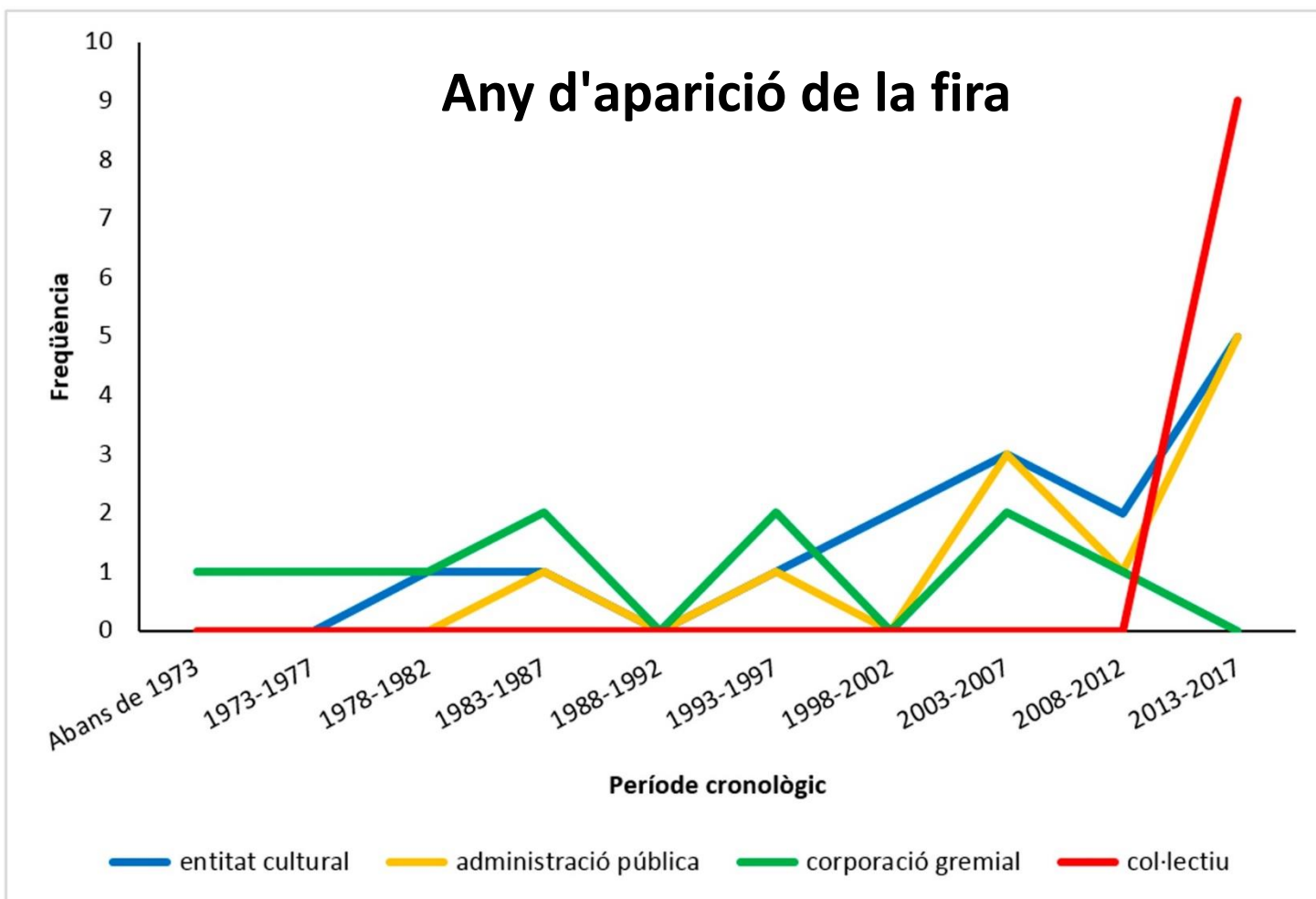
Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

Tipus de gestor (2017)

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

Les fires de llibres a Catalunya: nota històrica i intent de classificació

Conclusió:

L'increment del nombre de fires dels darrers anys respon sobretot a:

- Dinamització de l'economia local amb l'atracció de turisme
- Oferir als compradors els productes directament sense intermediaris

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

- 📷 Conseqüència de diverses circumstàncies
- 📷 Coautoría PAS CRAI ↔ PDI
- 📷 Publicació a la revista *FOTOCINEMA*.
Revista Científica de Cine y Fotografía
(revista sobre Art Visual i Comunicació Audiovisual. ESCI-WoS)

Jordi Ardanuy

Departament de Biblioteconomia,
Documentació i Comunicació audiovisual
Universitat de Barcelona
jordi_ardanuy@ub.edu

Martí Flò Csefkó

CRAI | Biblioteca
Universitat de Barcelona
mflo@ub.edu

Jordi Ardanuy; Martí Flò Csefkó. «Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista». *FOTOCINEMA. Revista científica de cine y fotografía* [en línia], núm. 17 (juliol 2018), p. 481-508. DOI: <http://dx.doi.org/10.24310/Fotocinema.2018.v0i17.5133>

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

Contingut essencial de l'article:

- 📷 Definició
- 📷 Antecedents i justificació
- 📷 Objectius
- 📷 Inicis de la fotografia espiritista
- 📷 Fotografia espiritista a Espanya
- 📷 Conclusions

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

Definició de fotografia espiritista:

Tipus de fotografia en la qual, a més de la impressió dels possibles personatges retratats, s'obté la d'un o més suposats esperits de morts, sovint amb una textura translúcida

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

Antecedents i justificació:

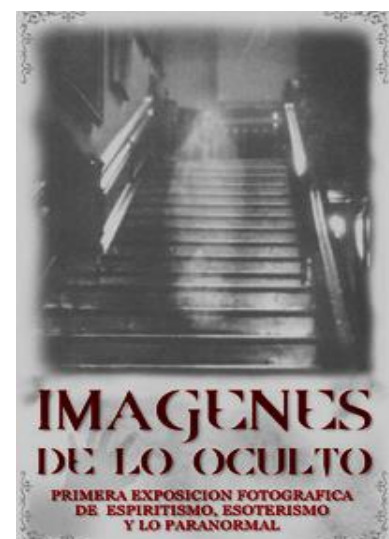
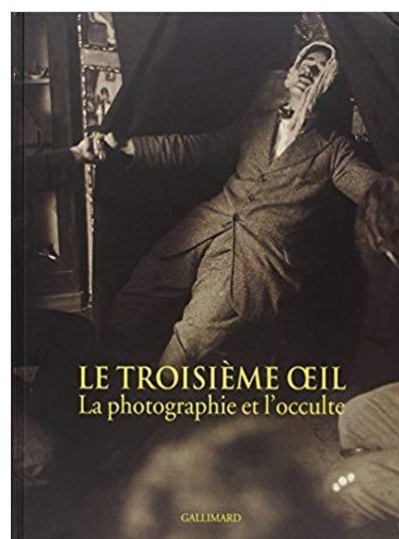
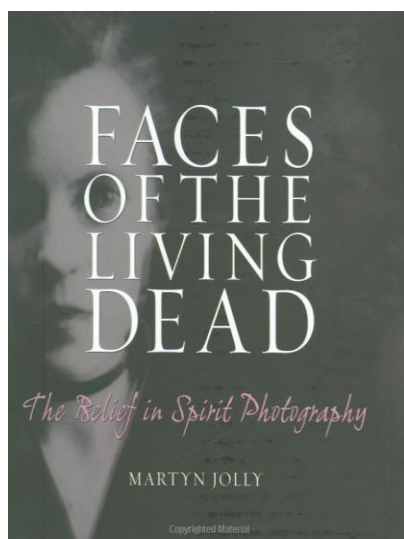
- 📷 L'origen porta associat una càrrega ideològica confrontada en dues posicions, la dels creients i la dels escèptics
- 📷 Durant molt de temps ha estat un subgènere oblidat pels historiadors i ignorat per la crítica i el públic
- 📷 Major consciència actual de l'impacte social i cultural del espiritisme en el seu moment
- 📷 Com a conseqüència s'ha començat a tractar la fotografia espiritista com un factor important en l'experiència de la Modernitat

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

Antecedents i justificació:

📷 Cap estudi, ni de Catalunya ni d'Espanya

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

Objectius:

- 📷 Identificar i localitzar aquest tipus de patrimoni visual
- 📷 Oferir una primera cronologia del context relacionat amb aquest patrimoni

Fonts de dades

- 📷 Fonts bibliogràfiques secundàries
- 📷 Fonts bibliogràfiques primàries
- 📷 Arxius fotogràfics
- 📷 Associacions espiritistes

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

Inicis de la fotografia espiritista:

- 📷 1848 inici de l'espiritisme modern (Hydesville, Nova York)
- 📷 1854 Hippolyte Léon Denizard Rivail (Allan Kardec) s'inicia en l'espiritisme. Es converteix en el codificador de referència de l'espiritisme en els territoris de parla en llengües romàniques
- 📷 1858 Kardec comença a publicar la *Revue Spirite*
- 📷 1861 William H. Mumler, joier de Boston, obté accidentalment la imatge d'un suposat parent mort
- 📷 1873 Edouard Buguet realitza a París gran quantitat de fotografies espiritistes. Hi ha d'altres com Sant Edme
- 📷 1875 Buguet jutjat per frau. Confessa i és condemnat

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

Retrat d'un home i un esperit del fotògraf Saint Edme. Font: Museu Frederic Marès. Núm. de registre MFM-S-21984

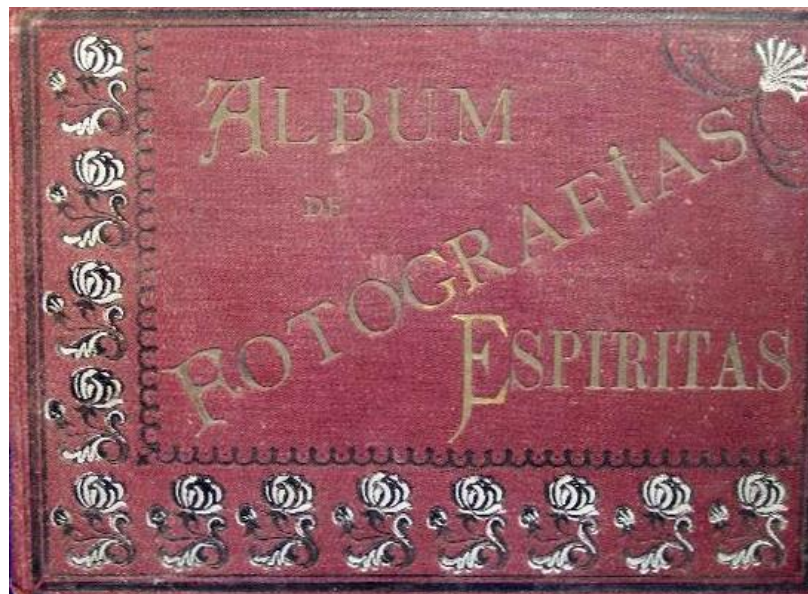
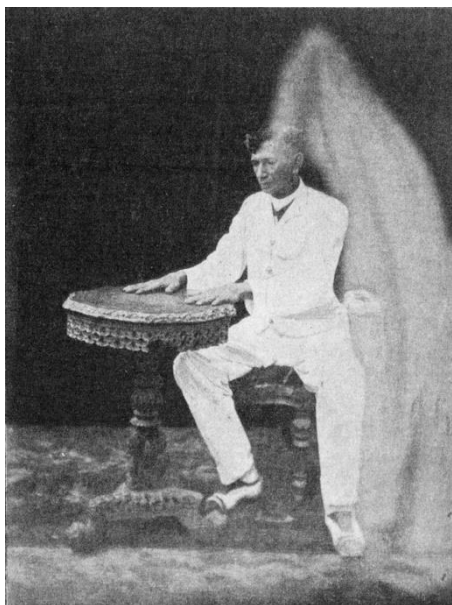
Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

Fotografia espiritista a Espanya:

- 📷 1872 Primera fotografia a Alacant. No es publicà, però es realitzaren moltes còpies
- 📷 1872-1873 Intents de reproduir el fenomen a Barcelona i Madrid sense èxit aparent
- 📷 1874 Posicions diverses entre els espiritistes sobre les imatges de Buguet a la *Revue Spirite*
- 📷 1875 Silenci davant el judici i confessió de Buguet, amb alguna excepció
- 📷 1891-1892 fotografies a Crevillent amb la mèdium Dolores Mas

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

- 📷 1899 La fotografía espiritista salta a la literatura en espanyol (*Medium* de Pío Baroja; *La cara de Dios* de Valle Inclán)
- 📷 1903 Es publica a Barcelona un àlbum de fotografies espiritistes. 9 de les 38 eren fetes a les Filipines sota dominació espanyola

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

📷 1904 Fotografia a Isla Cristina (Huelva)

Font: *Los albores de la verdad*, 1905

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

- 📷 1913 Fotografies del Cercle María de Cartagena. Publicades moltes a *Páginas íntimas de ultratumba* (1914)

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

- 📷 1919 El metge Julio Camino Galicia, apassionat per aquests temes, reproduceix 3 fotografies a *Hipnotismo e Hipnoterapia* i afegeix que «fins a la data només s'havien obtingut fotografies d'aquesta classe a l'estranger».
- 📷 1932 El jesuïta i psicòleg experimental Ferran Palmès només fa referència a aquestes imatges quan tracta el cas d'Espanya en el seu llibre crític *Metapsíquica y espiritismo*
- 📷 Durant el segle XX la premsa i les fonts bibliogràfiques en general d'Espanya publiquen només fotografies realitzades fora de l'Estat espanyol

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

Conclusions:

- 📷 L'impacte de la fotografia espiritista a Espanya no sembla haver estat comparable al de França, Regne Unit, o EUA
- 📷 El nombre de fotografies identificades és de l'ordre de 50, incloent-hi les de Filipines, molt lluny dels centenars o milers dels països de referència

Un tipo de documento visual descuidado en España: la fotografía espiritista

Conclusions:

- 📷 L'impacte de la fotografia espiritista a Espanya no sembla haver estat comparable al de França, Regne Unit, o EUA
- 📷 El nombre de fotografies identificades és de l'ordre de 50, incloent-hi les de Filipines, molt lluny dels centenars o milers dels països de referència

Fotografies espiritistes i fires de llibres: dues aproximacions diferents a la cultura i la seva història

